

Bożena Czwojdrak

Katowice

Klemens Jastrzębiec z Łubnic – stryj, czy brat arcybiskupa gnieźnieńskiego Wojciecha Jastrzębca

Klemens z Łubnic jest najmniej znaną postacią z rodziny Wojciecha Jastrzębca, arcybiskupa gnieźnieńskiego. Jego osoba jest tajemnicza do tego stopnia, że do dziś historycy spierają się, czy był on jego bratem, czy stryjem¹.

Owa rozbieżność brała się ze sporej różnicy czasowej pojawiania się w źródłach pomiędzy Wojciechem a Klemensem. Ten ostatni pierwszy raz w źródłach pojawił się w 1365 r.², natomiast przyszy arcybiskup gnieźnieński urodził się najpewniej około roku 1362³. Ta różnica sugeruje, że Klemens i Wojciech nie byli braćmi, wiadomo jednak, iż byli blisko spokrewnieni. Argumenty, które przemawiają za ich bliską parantelą, są następujące: zarówno Klemens, jak i Wojciech pisali się z Łubnic, wsi położonej niedaleko Połańca, obaj naturalnie pieczętują się herbem Jastrzębiec, a co najistotniejsze, ojcowie obydwóch mieli na imię Dzierśław⁴. Powyższe argumenty przemawiałyby za tym, iż byli

¹ W. Kłapkowski: *Działalność kościelna biskupa Wojciecha Jastrzębca*. „Warszawskie Studia Teologiczne” 1932, T. 5, s. 1; I. Sułkowska-Kurasiowa: *Dokumenty królewskie i ich funkcja w państwie polskim za Andegawenów i pierwszych Jagiellonów 1370–1444*. Warszawa 1977, s. 214; G. Lichończak-Nurek: *Wojciech Jastrzębiec i jego rodzina jako przykład kariery w czasach jagiellońskich*. W: *Cracovia, Polonia, Europa. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Jerzemu Wyrozumskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*. Kraków 1995, s. 333; T. a.ż.: *Wojciech herbu Jastrzębiec, arcybiskup i mąż stanu (ok. 1362–1436)*. Kraków 1996, s. 17–19; B. Czwojdrak: *Jeszcze o rodzinie Wojciecha Jastrzębca*. St. Hist. 1997, T. 40, s. 574–575.

² ZDPaul. T. 1, nr 4.

³ Dokładnie objaśnia to G. Lichończak-Nurek: *Wojciech herbu Jastrzębiec...*, s. 16.

⁴ Przykładowo: *Vitae episcoporum Poloniae*. W: *Joannis Długossii senioris canonici cracoviensis Opera omnia*. Ed. A. Przedziecki. Vol. 1. Kraków 1887, s. 371, 422, 504; ZDPaul. T. 1,

braćmi, gdyby nie duża różnica wieku, która ich dzieliła. Zresztą przyszedł arcybiskup miał sporo rodzeństwa, z którego znamy, na dzień dzisiejszy, tylko braci Mikołaja oraz Piotra⁵. Gdyby się przyjrzeć latom występowania poszczególnych osób, to wyglądają one następująco: lata Klemensa (1365–1397)⁶, Mikołaja (1384–1410)⁷, Piotra (1388–1408)⁸ i Wojciecha (1385–1436)⁹. Dwudziestoletnia różnica pomiędzy pierwszym pojawieniem się w źródłach Klemensa a pozostałymi panami z Łubnic chyba jednak wyklucza wspólnych rodziców. W grę wchodziłaby jeszcze kwestia rodzeństwa przyrodniego, z jednego ojca, ale innej matki, tym niemniej i tak różnica ta jest zbyt wielka.

Co więcej, pierwsze pojawianie się Klemensa w źródłach to dokument odpustowy dla kościoła beszowskiego, którego Klemens był patronem¹⁰. Musiał być wtedy już mężczyzną dojrzałym i najpewniej najstarszym z rodzeństwa. Jeśli odrzucimy braterstwo pomiędzy Klemensem a Mikołajem, Piotrem i Wojciechem pozostaje nam przyjąć drugą z sugerowanych propozycji, a mianowicie, iż Klemens był ich stryjem. Nie da się bowiem wykluczyć bliskiego pokrewieństwa pomiędzy nimi, zbyt wiele faktów łączy te postacie. Gdyby zatem przyjąć, iż Klemens był stryjem Wojciecha Jastrzębca, dostalibyśmy następującą, niezwykle istotną informację.

Mianowicie wiemy, iż rodzicami arcybiskupa byli Dzierśław i Krystyna, oboje z rodu Jastrzębców. Klemens byłby w tym wypadku starszym (jako patron kościoła beszowskiego był najpewniej najstarszym z rodzeństwa) bratem Dzierśława. Wiemy także, że ojciec Klemensa także nosił imię Dzierśław, co nie dziwi, albowiem w tej rodzinie często się ono pojawiało. Gdyby przyjąć taką ewentualność, otrzymalibyśmy następujący schemat:

nr 4, 21, 25; KDM. T. 3, nr 922; KDKK. T. 2, nr 330; 336, 341, 355, 364, 394; I. Sułkowska-Kurasiowa: *Dokumenty królewskie...*, s. 214; K. Ożóg: *Krakowscy duchowni w służbie królewskiej w XIV wieku*. Roczn. Krak. 1988, T. 54, s. 10; G. Lichończak-Nurek: *Wojciech herbu Jastrzębiec...*, s. 15–16.

⁵ G. Lichończak-Nurek: *Wojciech Jastrzębiec i jego rodzina...*, s. 33–334, por. B. Czwojdrak: *Jeszcze o rodzinie...*, s. 575–576.

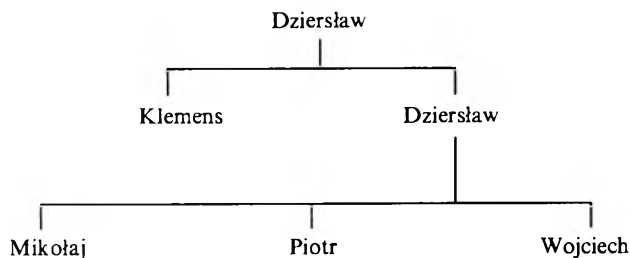
⁶ ZDPaul. T. 1, nr 4; BP. T. 3, nr 487.

⁷ KDW. T. 3, nr 1825; *Inventarium...*, s. 318.

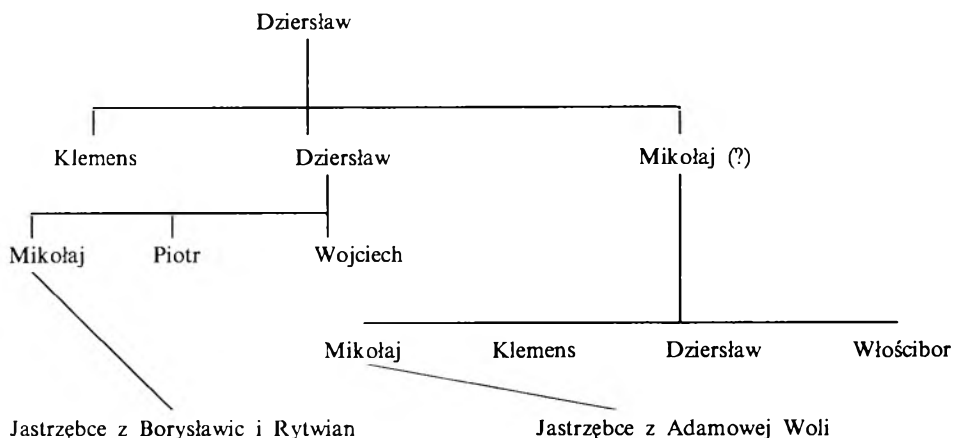
⁸ TP. T. 3, nr 6318; *Księga ziemska kaliska 1400–1409*. Wyd. T. Jurek. Poznań 1991, nr 2592. W przypadku Piotra należy dodać, iż nie został on uwzględniony w książce T. Nowaka (*Własność ziemska w ziemi łęczyckiej w czasach Władysława Jagielly*. Łódź 2003) jako dziedzic Borystawic. Z tej wsi, jak słusznie zauważył Nowak, pisały się dwie rodziny, Jastrzębców i Ogonów, acz w jednej i drugiej występował dziedzic Piotr. Zob. T. Nowak: *Własność ziemska...*, s. 30–31; por. B. Czwojdrak: *Jeszcze o rodzinie...*, s. 575.

⁹ KDW. T. 3, nr 1827; *Vitae...*, s. 423; zob. szerzej: G. Lichończak-Nurek: *Wojciech herbu Jastrzębiec...*, s. 19, 223–224.

¹⁰ ZDPaul. T. 1, nr 4.

W napisanym niedawno artykule, poświęconemu przodkom Wojciecha Jastrzębca, udało mi się połączyć rodzinę arcybiskupa z Jastrzębcami z Adamowej Woli¹¹. Załączony w tamtym tekście schemat przypuszczalnego drzewa genealogicznego można by teraz poszerzyć w następujący sposób:

Wydaje się zatem, iż należy przyjąć, że Klemens był stryjem, a nie bratem Wojciecha, Mikołaja i Piotra z Łubnic. Ze względu na zbyt dużą cezurę czasową rozdzielającą ich lata występowania taka wersja jest zdecydowanie bardziej prawdopodobna.

Nie wiemy nic o wykształceniu Klemensa, ponieważ jednak był swego czasu notariuszem królewskim, musiał ukończyć jakieś szkoły. Najpewniej, podobnie jak później Wojciech, naukę rozpoczął w szkole parafialnej przy beszowskim kościele, którego stał się później patronem¹². Nie ma go niestety w żadnych metrykach uniwersyteckich.

¹¹ B. Czwojdrak: *Program genealogiczny w kościele popaulińskim w Beszowej*. W: RHer. T. 7(18). Warszawa 2005, s. 117–122.

¹² *Vitae...*, s. 504; ZDPaul., nr 4; G. Lichończak-Nurek: *Wojciech herbu Jastrzębiec...*, s. 16.

Swoją karierę Klemens rozpoczął od wspomnianego już notariusza na dworze Kazimierza Wielkiego¹³. Po raz pierwszy z tym tytułem pojawił się w 1367 r.¹⁴ Po śmierci króla Klemens był notariuszem Elżbiety Łokietkówny¹⁵. W roku 1379 wstąpił na kanonię krakowską i pozostał na niej aż do swej śmierci¹⁶. Natomiast od 1383 r. dodał do tego archidiakoniat zawichojski¹⁷. Jego bliskie stosunki z dworem i kapitułą krakowską niewątpliwie ułatwiły karierę bratanków, Mikołaja i Wojciecha¹⁸.

Problem stanowi także data śmierci Klemensa; niektórzy historycy, jak np. I. Sułkowska-Kurasiowa, podawali rok 1400 bądź nawet późniejszy¹⁹. Tymczasem datę śmierci Klemensa można stosunkowo dokładnie określić, a nawet zawęzić do przedziału dwóch miesięcy. W lutym (11 tego miesiąca) 1397 r. Klemens był wspomniany po raz ostatni jako żyjący, natomiast w kwietniu, był już wakans na kanonii krakowskiej po nieżyjącym Jastrzębcu²⁰. Jak widać, Klemens zmarł dosyć nagle, być może w wyniku jakiejś nagłej choroby bądź wypadku.

Rozbieżności w dacie śmierci wzięły się stąd, iż na początku XV w. na archidiakonacie zawichojskim pojawił się także jakiś Klemens, nie mający jednak, poza tym samym imieniem, nic wspólnego z Jastrzębcem²¹.

Reasumując, przychyłabym się jednak do tezy, iż Klemens był stryjem, nie zaś bratem Wojciecha Jastrzębca. Jego kariera na dworze królewskim pomogła wielu członkom tej rodziny, w szczególności zaś Wojciechowi, późniejszemu arcybiskupowi gnieźnieńskiemu.

¹³ Z. Kaczmarczyk: *Monarchia Kazimierza Wielkiego*. T. 1. Poznań 1939, s. 311. Być może jednak wcześniej był kanonikiem wiślickim, w latach 1350–1355 występował na tej kanonii anonimowy Klemens. Lata objęcia owej kanonii pasowałyby do występowania Klemensa, ponadto spora część przedstawicieli jego rodziny swe kariery rozpoczynała właśnie od kanonii wiślickiej. L. Poniewozik: *Pralaci i kanonicy wiślicy w okresie średniowiecza*. Lublin 2004, s. 166, zob. też s. 177, 231.

¹⁴ KDW. T. 3, nr 1597; ZDM. T. 1, nr 129.

¹⁵ KDM. T. 1, nr 315; ZDM. T. 1, nr 146; I. Sułkowska-Kurasiowa: *Dokumenty królewskie...*, s. 30, 152, 241; K. Ożóg: *Krakowscy duchowni...*, s. 10.

¹⁶ KDKK. T. 2, nr 305; 311, 315, 317, 336, 341, 355, 364, 394; BP. T. 3, nr 487; M.D. Kowalski: *Pralaci i kanonicy krakowskiej kapituły katedralnej od pontyfikatu biskupa Nankera do śmierci biskupa Zawiszy z Kurozwęk (1320–1382)*. Kraków 1996, s. 197.

¹⁷ KDKK. T. 2, nr 321, 330, 394, 417, 418, 523; ZDPaul. T. 1, nr 25; ZDKK. T. 1, nr 124.

¹⁸ Mikołaj został w 1393 r. podstolim łączyczym (UrzŁęcz nr A 279), natomiast Wojciech za życia stryja sięgnął po kanonię (1385), kustodię (1387) aż wreszcie scholastię gnieźnieńską (1394). G. Lichończak-Nurek: *Wojciech herbu Jastrzębiec...*, s. 19–21.

¹⁹ I. Sułkowska-Kurasiowa: *Dokumenty królewskie...*, s. 214.

²⁰ KDKK. T. 3, nr 417, 418; ZDKK. T. 1, nr 124; BP. T. 3, nr 487, 697, 994.

²¹ ZDM. T. 5, nr 1228; T. 6, nr 1646; ZDKK. T. 1, nr 168.

Bożena Czwojdrak

**Klemens Jastrzębiec from Łubnice
– father's brother or the brother
of archbishop of Gniezno Wojciech Jastrzębiec**

S u m m a r y

The author of the paper presents the problem of Klemens Jastrzębiec from Łubnice's affinity with archbishop Wojciech Jastrzębiec's family and agrees with the claim that Klemens was father's brother and not the brother of Wojciech Jastrzębiec as it was noted on historiography. His career in the royal court was of much help to many members of that family and in particular to Wojciech who became an archbishop of Gniezno.

Bożena Czwojdrak

**Klemens Jastrzębiec aus Łubnice
– Onkel oder Bruder
des Erzbischofs zu Gniezno, Wojciech Jastrzębiec**

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Verfasserin befasst sich mit verwandtschaftlichen Beziehungen von Klemens Jastrzębiec zur Familie des Erzbischofs, Wojciech Jastrzębiec. Im Gegensatz zum Standpunkt der Historiografen kommt sie der These nahe, dass Klemens eher der Onkel und nicht der Bruder von Wojciech Jastrzębiec war. Von seiner Karriere am königlichen Hof haben viele Mitglieder der Familie, und besonders Wojciech, der spätere Erzbischof zu Gniezno profitiert.